

พระเจ้าพริ้าโต้ : มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมอำเภอลอง จังหวัดแพร่*
PHRACHAOPHRATO : INTANGIBLE CULTURAL HERITAGE OF
LANNA LOCAL MDCHANIC

พระมหาสิทธิชัย ชยสิทธิ, Phramaha Sittichai jayasitti
พระอนุสรณ์ กิตติวัฒน์, Phraanusorn kittiwanno
อภิชา สุขจีน, Aphicha Sukjeen
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่
Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Phrae campus
E-mail : yanasophano@gmail.com

บทคัดย่อ

พระเจ้าพริ้าโต้ หรือ พระพุทธรูปที่แกะสลักด้วยมีดอีโต้ เกิดจากภูมิปัญญาชาวบ้าน ผู้สร้างต้องใช้ความพยายามอย่างยิ่งในการแกะสลักให้ออกมาสวยงามและสร้างให้เสร็จภายใน 1 วัน โดยเริ่มแกะตั้งแต่ตะวันขึ้นและเสร็จในตอนตะวันตกดินพอดี จึงมีชื่อเรียกกันอีกชื่อหนึ่งว่า “พระเจ้าทันใจ” และมีความเชื่อว่าหากได้กราบไหว้พระเจ้าพริ้าโต้ จะทำให้ประสบความสำเร็จดังปรารถนา พระเจ้าพริ้าโต้ถือเป็นมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของอำเภอลอง จังหวัดแพร่ ที่มีอายุมากถึง 237 ปี เป็นพระพุทธรูปที่มีอัตลักษณ์โดดเด่น มีพระเกศพุ่มสูงใหญ่ พระเกศา (ผม) เป็นหนามแหลมที่แสดงถึงความเจ็บแสบแห่งปัญญา พระกรรณ (หู) ที่กว้างใหญ่ สัญลักษณ์ความเป็น ผู้รู้มาก ฟังมาก และมีพระพักตร์ เป็นใบหน้าที่ยิ้มอย่างสงบแสดงถึงเมตตาธรรม นอกจากนี้ พระเจ้าพริ้าโต้ยังเป็นพระพุทธรูปที่มีคุณค่าทางด้านพุทธศิลป์ และแฝงไปด้วยคติธรรมทางพระพุทธศาสนา ปัจจุบันพระเจ้าพริ้าโต้ได้ประดิษฐาน ณ วัดศรีดอนคำ อำเภอลอง จังหวัดแพร่ โดยมีการเก็บรักษาไว้ในพิพิธภัณฑ์ พร้อมกับพระพุทธรูปไม้แกะสลักองค์เล็กอีกนับพันองค์

คำสำคัญ : พระเจ้าพริ้าโต้, มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม

---

* Received 24 August 2021; Revised 14 December 2021; Accepted 16 December 2021

Abstract

Phra Chao Phrato or Buddha image carved with Ito knife was born from folk wisdom. The builder had to put a lot of effort to carve it out beautifully and complete it within 1 day, starting carve at sunrise and finishing at sunset. Therefore, it had known as another name "Khao Tanjai" and it believed that if anyone worshiped Phra Chao will make the desired success. Phra Chao Prato was considered as an intangible cultural heritage of Long District, Phrae Province that was 237 years old. It was a Buddha image with outstanding identity. There was a large, high bush. The hair (hair) was a sharp thorn that meant the acumen of wisdom. The large ears (ears) symbolize being very knowledgeable, listening a lot, and having a face. The face looked that smile calmly, showing kindness. In addition, Phra Chao Prato was also a valuable Buddha image and it had more beautiful Buddhist art and concealed with Buddhist morality. At present, Phra Chao Prato was enshrined at Wat Sri Don Kham, Long District, Phrae Province, which is preserved the museum and with thousands of small carved wooden Buddha images.

Keywords : Phra Chao Phrato, Intangible Cultural

บทนำ

การสร้างพระพุทธรูปสามารถสร้างด้วยวัสดุหลายอย่าง คือ ก่อด้วยอิฐ หล่อด้วยทองสำริด แกะสลักจากหิน แกะสลักด้วยไม้ แกะสลักด้วยงาช้าง ปั้นด้วยดินเหนียว และปั้นด้วยผงมุก (สุรสวัสดิ์ สุขสวัสดิ์, 2558, น. 37) สำหรับพระพุทธรูปที่แกะสลักด้วยไม้ หรือพระพุทธรูปไม้แกะสลักในภาษาล้านนาเรียกว่า “พระเจ้าไม้” เป็นพระพุทธรูปที่พุทธศาสนิกชนให้ความเคารพว่าเป็นตัวแทนขององค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้า พระพุทธรูปไม้แกะสลักจัดเป็นภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของไทยประเภทงานช่างฝีมือดั้งเดิม ที่สะท้อนให้เห็นถึงความสามารถของบรรพบุรุษในการแกะสลักพระพุทธรูปให้ออกมาสวยงาม มีคุณค่าทางด้านจิตใจและคุณค่าทางพุทธศิลป์ (สุรสวัสดิ์ สุขสวัสดิ์, 2558, น. 47) พระพุทธรูปในยุคแรกนั้นเป็นพระพุทธรูปที่เกิดขึ้นจากไม้แก่นจันทร์ ในยุคสมัยของพระเจ้าปเสนทิโกศล เป็นพระพุทธรูปในอิริยาบถยกพระหัตถ์ เป็นนิมิตมูลเหตุให้สร้างพระพุทธรูปที่เรียกว่า “ปางแก่นจันทร์” (กรมการศาสนา, 2525, น. 181) พระเจ้าพริ้งไต้ หรือพระพุทธรูปปางมารวิชัย แกะสลักด้วยพริ้งไต้ หรือมิตไต้ ศิลปะพื้นบ้านผสมผสานศิลปะเชียงรุ่ง เป็นศิลปะที่เกิดจากภูมิปัญญาชาวบ้าน ประดิษฐาน ณ วัดศรีดอนคำ หมู่ 7 ตำบลห้วยอ้อ อำเภอลอง จังหวัดแพร่ ผู้สร้างใช้ความพยายามอย่างยิ่งในการใช้พริ้งไต้แกะสลักให้ออกมาเป็นพระพุทธรูปที่สวยงาม จากหลักฐานทางประวัติศาสตร์ของเมืองลองที่มีการสร้างวัดศรีดอนคำมีพระยาลำปางและพระยานครแพร่ช่วยกันสร้างขออนุญาตโอบกปูนและสร้างกุฏิให้พระเจ้ามหาเถรเจ้าสุทนต์เป็นพระประธานโดยได้สร้างพระวิหารขึ้นในปี พ.ศ. 2236 พร้อมพระอุโบสถขนาดเล็กกว้าง 4 วา ยาว 8 วา โดยลาดพื้นและผูกพัทธสีมา มีการจัดทำพระพุทธรูปองค์หนึ่งเรียกว่า พระเจ้าพริ้งไต้โดยสร้างจากไม้แก่นจันทร์ทั้งต้น และส่วนที่มีขนาดเล็กได้สร้างพระขนาดเล็กอีก 4 องค์ รวมทั้งสิ้น 5 องค์ องค์ที่ 2 กรมศิลปากรอัญเชิญไปประดิษฐานที่ไร่แม่ฟ้าหลวง องค์ที่ 3 ประดิษฐานอยู่ที่วัด (ครั้งก่อน อัญเชิญไปร่วมงานที่พิพิธภัณฑสถานวัดหลวง อำเภอเมืองแพร่) องค์ที่ 4 ถูกขโมยไป องค์ที่ 5 มีขนาดเล็กที่สุด ประดิษฐานอยู่ที่วัดศรีดอนคำ พระเจ้าพริ้งไต้องค์โต มีความสูง 3 เมตร หน้าตักกว้าง 1.5 เมตร ปัจจุบันกรมศิลปากรได้ขึ้นทะเบียนไว้แล้ว และทางวัดได้สร้างศาลาให้ประดิษฐานเป็นอย่างดี ป้องกันการโจรกรรม นอกจากนี้ ในพิพิธภัณฑสถานยังมีพระไม้ขนาดเล็กที่สร้างด้วยมิตไต้จำนวน 1,000 องค์ ที่พุทธศาสนิกชนสามารถเข้าไปเยี่ยมชมได้ (บุญชู ชุ่มเชื้อ, 2495, น.12) ดังนั้น พระเจ้าพริ้งไต้ที่ประดิษฐาน ณ วัดพระธาตุศรีดอนคำ จึงเป็นเสมือนมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของชาวอำเภอลอง ที่ถูกถ่ายทอดผ่านฝีมือช่างท้องถิ่น โดยการใช้มิตไต้เพียงด้ามเดียวในการแกะสลักออกมาอย่างสวยงาม ที่แฝงด้วยคุณค่าและคติธรรมที่เป็นประโยชน์ต่อการดำเนินชีวิตในปัจจุบันอีกด้วย

มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม

“มรดกทางวัฒนธรรม” เป็นรูปแบบของวัฒนธรรมที่มีเอกลักษณ์และมีคุณค่าซึ่งเกิดขึ้นในอดีตและได้รับการสืบทอดจากคนรุ่นหนึ่งไปสู่อีกรุ่นหนึ่ง (มูลนิธิสถาบันวิจัยกฎหมาย, 2552, น. 22-23) มรดกทางวัฒนธรรมบางอย่างกลายเป็นแบบแผนทางวัฒนธรรมที่มีความสำคัญและเป็นความภาคภูมิใจของคนในสังคมสืบเนื่องมาจนกระทั่งปัจจุบัน ซึ่งองค์การการศึกษา วิทยาศาสตร์ และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ และกฎหมายประเทศต่าง ๆ ทั้งในแถบทวีปยุโรปและเอเชีย ได้แบ่งประเภทของวัฒนธรรมออกเป็นสองประเภท คือ มรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องได้ (Tangible Cultural Heritage) เช่น โบราณวัตถุ โบราณสถาน แหล่งโบราณคดี งานจิตรกรรม เป็นต้น และมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ (Intangible Cultural Heritage) หรือตามกฎหมายไทยที่เรียกว่า “มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม” ได้แก่ ภาษา ศิลปะการแสดง งานช่างฝีมือดั้งเดิม เป็นต้น แม้ว่ามรดกทางวัฒนธรรมทั้งสองประเภทจะมีความหลากหลายในตัวเองอยู่มากก็ตาม แต่ก็ไม่สามารถแบ่งแยกเนื้อหาทั้งสองประเภทได้ชัดเจนเด็ดขาด เนื่องจากมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องได้และจับต้องไม่ได้ล้วนมีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์ซึ่งกันและกันเป็นสิ่งที่อยู่คู่กันมาโดยตลอด โดยเฉพาะงานจับต้องได้ซึ่งเป็นรูปธรรมนั้นมีพื้นฐานมาจากแนวความคิด ความเชื่อและทักษะเทคนิคอันเป็นลักษณะนามธรรมของงานจับต้องไม่ได้ลักษณะดังกล่าว จึงก่อให้เกิดความไม่หลากหลายในความหลากหลายของมรดกทางวัฒนธรรมขึ้น แสดงให้เห็นความโดดเด่นของพัฒนาการทางวัฒนธรรมที่ได้รับการยอมรับและถ่ายทอดสืบมา อันจะนำไปสู่การคุ้มครองและสงวนรักษามรดกทางวัฒนธรรมสืบไป (ชาคริต สิทธิฤทธิ์, 2559, น. 141) อย่างไรก็ตาม รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 43 กำหนดไว้ว่า บุคคลและชุมชนย่อมมีสิทธิ อนุรักษ์ พัฒนา หรือส่งเสริมภูมิปัญญา ศิลปะ วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม และจารีตประเพณีอันดีงามซึ่งของท้องถิ่นและของชาติ รวมถึงสิทธิที่จะร่วมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นหรือรัฐในการดำเนินการดังกล่าวด้วย

“มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม” หมายความว่า ความรู้ การแสดงออก การประเพณี ปฏิบัติ หรือทักษะทางวัฒนธรรมที่แสดงออกผ่านบุคคล เครื่องมือ หรือวัตถุซึ่งบุคคล กลุ่มบุคคล หรือชุมชนยอมรับและรู้สึกเป็นเจ้าของร่วมกัน และมีการสืบทอดกันมาจากคนรุ่นหนึ่งไปยังคนอีกรุ่นหนึ่ง โดยอาจมีการเปลี่ยนแปลงเพื่อตอบสนองต่อสภาพแวดล้อมของตน ซึ่ง “ชุมชน” ในที่นี้หมายความว่า กลุ่มคนกลุ่มเดียวหรือหลายกลุ่มที่มีความรู้ มีการประเพณี ปฏิบัติ สืบทอด หรือมีส่วนร่วมในมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมนั้น (มาตรา 3)

ลักษณะของมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม ตามมาตรา 4 กำหนด ลักษณะของมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม ไว้ดังนี้

- 1) วรรณกรรมพื้นบ้านและภาษา
- 2) ศิลปะการแสดง
- 3) แนวปฏิบัติทางสังคม พิธีกรรม ประเพณีและเทศกาล
- 4) ความรู้และการปฏิบัติเกี่ยวกับธรรมชาติและจักรวาล
- 5) งานช่างฝีมือดั้งเดิม
- 6) การเล่นพื้นบ้าน กีฬาพื้นบ้าน และศิลปะการต่อสู้ป้องกันตัว
- 7) ลักษณะอื่น ๆ ตามที่กำหนดในกฎกระทรวง

อย่างไรก็ตาม การจำแนกลักษณะมรดกภูมิปัญญาฯ ดังกล่าว มาจาก 7 สาขา ตามที่กรมส่งเสริมวัฒนธรรม กระทรวงวัฒนธรรม ได้จำแนกไว้ในปี พ.ศ. 2555 กล่าวคือ

- 1) สาขาวรรณกรรมพื้นบ้านซึ่งถ่ายทอดอยู่ในวิถีชีวิตชาวบ้าน เช่น นิทาน ตำนาน สุภาษิต ปริศนาคาถาย เป็นต้น
- 2) สาขาภาษาซึ่งเป็นเครื่องมือที่ใช้สื่อสารในวิถีการดำรงชีวิตของชนกลุ่มต่าง ๆ เช่น ภาษาไทย ภาษาท้องถิ่น ภาษากลุ่มชาติพันธุ์ เป็นต้น
- 3) สาขาศิลปะการแสดง เช่น ดนตรี นาฏศิลป์ ละคร เป็นต้น
- 4) สาขาแนวปฏิบัติทางสังคม พิธีกรรม ประเพณีและเทศกาล เช่น มารยาทขนบธรรมเนียม ประเพณี งานเทศกาล ฯลฯ
- 5) สาขาความรู้และการปฏิบัติเกี่ยวกับธรรมชาติและจักรวาล เช่น อาหารและโภชนาการ การแพทย์แผนไทยและการแพทย์พื้นบ้าน โหราศาสตร์และดาราศาสตร์ ฯลฯ
- 6) สาขางานช่างฝีมือดั้งเดิม เช่น ผ้าและผลิตภัณฑ์จากผ้า เครื่องจักสาน เครื่องปั้นดินเผา เครื่องโลหะ เครื่องไม้ เครื่องหนัง เครื่องประดับ ฯลฯ
- 7) สาขาการเล่นพื้นบ้าน กีฬาพื้นบ้าน และศิลปะการต่อสู้ป้องกันตัว ซึ่งจัดอยู่ในสาขากีฬามรดกภูมิปัญญาไทย เช่น มวยไทย หมากเก็บ เสือกินวัว ฯลฯ (กรมส่งเสริมวัฒนธรรม, 2559, น. 2)

การสร้างพระพุทธรูปไม้แกะสลักในล้านนา

พระพุทธรูป จัดเป็นมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมประเภทหนึ่งที่มีคุณค่าและความสำคัญต่อวัฒนธรรมไทย จัดเป็นงานช่างฝีมือดั้งเดิม พระพุทธรูป หมายถึง รูปที่สร้างขึ้นแทนองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เพื่อกราบไหว้บูชา อาจใช้การแกะสลักจากวัสดุต่าง ๆ

เช่น ศิลานาไม้ หรือวัสดุอื่น ๆ นอกจากนี้ยังอาจใช้การปั้นหรือแต่เดิมนั้นพุทธศาสนาไม่มีรูปเคารพแต่อย่างใด ศาสนาพราหมณ์ หรือ ฮินดู ซึ่งมีมาก่อนศาสนาพุทธ ก็ไม่มีรูปเคารพเป็นเทวรูปเช่นกัน หลังจากพระพุทธเจ้าปรินิพพานไปแล้ว ผู้ที่เลื่อมใสในพุทธศาสนาอยากจะมีสิ่งที่จะทำให้รำลึกถึง หรือเป็นสัญลักษณ์ขององค์ศาสดา เพื่อที่จะบอกกล่าวเล่าขานเรื่องราวขององค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้า ที่ทรงศึกษาค้นคว้าหาทางดับทุกข์ และทรงชี้แนะสอนสั่งผู้คนถึงการปฏิบัติเพื่อให้บรรลุถึงความเป็นอยู่ ที่ก่อให้เกิดความผาสุกในหมู่มวลมนุษย์ และสิ่งมีชีวิตในโลกคราวแรกนั้นชาวพุทธก็ได้แต่นำเอาสิ่งของอันได้แก่ดิน น้ำ และกิ้ง ก้าน ใบโพธิ์ จากบริเวณสังเวชนียสถาน 4 แห่ง คือ สถานที่ประสูติ (ลุมพินีวัน) ตรัสรู้ (พุทธคยา) ปฐมเทศนา (สารนาถ) และปรินิพพาน (กุสินารา) เก็บมาไว้เป็นที่ระลึกบูชาคุณพระพุทธเจ้า (เสถียร โพธิ์นันทะ, 2544, น. 35)

พระพุทธรูปแรกจึงเกิดขึ้นในสมัยของพระเจ้ามิลินท์ หรือเมเน็นเดอร์ที่ 1 ชาวกรีก ที่มาครอบครองแคว้นคันธาราฐ เมื่อประมาณพุทธศตวรรษที่ 6 พระพุทธรูปที่เกิดขึ้นครั้งแรกจึงเรียกรูปแบบของพระพุทธรูปนี้ว่า แบบคันธาราฐ โดยถ่ายแบบอย่างเทวรูปที่พวกชาวกรีกนับถือกันในยุโรปมาสร้างพระพุทธรูปแบบคันธาราฐ จึงมีใบหน้าเหมือนฝรั่งชาวกรีก จีวรก็เป็นริ้วเหมือนเครื่องนุ่งห่มของเทวรูปกรีก และต่อมาในภายหลัง ราวพุทธศตวรรษที่ 412 มีคตินิยมสร้างพระพุทธรูปเป็นขนาดเล็ก ๆ (พระเครื่อง) บรรจุไว้ในพุทธเจดีย์ (พระมหาปาพน กตสาโร, 2560, น. 6)

พระเจ้าไม้ หรือ พระไม้ ในดินแดนแห่งล้านนา หมายถึง รูปองค์พระปฏิมากร ที่ได้สลักเสลาจากไม้จนเป็นพระพุทธรูปซึ่งพระพุทธรูป มีหลากหลายพุทธลักษณะ และมีขนาดแตกต่างกันไป มีตั้งแต่ขนาดเล็กประมาณ 1 นิ้ว ถึงขนาดใหญ่หลายศอกก็มี แต่ส่วนมากมีขนาดหน้าตักกว้างประมาณ 2-5 นิ้ว แกะสลักจากไม้ท่อนเดียว และบ้างก็ประกอบขึ้นด้วยไม้หลายชิ้น นิยมสร้างให้มีฐานสูงเพื่อให้มีเนื้อที่จารึกข้อความได้บางองค์ฐานก็บองค์พระเป็นคนละชิ้นกัน และบางองค์เจาะรูที่ฐาน นอกจากนี้ยังพบว่าบางองค์มีการปิดทองล่องชาดด้วย (พระมหาสิทธิชัย ขยสิทธิ และคณะ, 2563, น. 34.) พระเจ้าไม้ในล้านนา แต่เดิมจะประดิษฐานอยู่ตามฐานชุกชีในพระวิหารในวัด ถือเป็นของสูงที่ผู้คนให้ความเคารพนับไหว ทว่าในปัจจุบันพระเจ้าไม้ดังกล่าวกลับปรากฏอยู่ตามร้านจำหน่ายวัตถุโบราณ หรืออยู่ตามบ้านเรือนของบุคคลที่เป็นนักสะสมของโบราณ อีกทั้งเคยพบในอาคารบางแห่ง เช่น โรงแรม หรือเรือนรับรอง จัดเป็นเครื่องประดับตกแต่งภายใน และมักจะประดิษฐานอยู่ในตำแหน่งที่ไม่เหมาะสมไม่ควรตามขนบนิยมของคนในล้านนา พระเจ้าไม้ ไม่ว่าจะขนาดใดก็ตาม เท่าที่พบนิยมสร้างจากไม้สักเป็นจำนวนมาก ทั้งนี้อกจากชื่อไม้สักจะเป็นไม้มงคลแล้ว ยังเป็นไม้ที่แกะง่าย ทนแดดทนปลวก พระเจ้าไม้องค์ขนาดใหญ่ เช่น พระพุทธนเรศวรศรีสักชัยไพรีพินาศ ที่วัดบูรพาราม

อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ พระประธานในพระวิหาร วัดสุวรรณประดิษฐ์ (ช่างค่าน้อย) และ วัดท้าวคำวังที่อำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่ พระเจ้าพ่ร้าไต้ทั้ง 3 องค์ (ที่วัดศรีดอนคำ อำเภอลอง จังหวัดแพร่ ที่พิพิธภัณฑน์ไรรแม่ฟ้าหลวง เมืองแพร่)

วัดพระธาตุศรีดอนคำ ตำบล อำเภอลอง จังหวัดแพร่

วัดศรีดอนคำ หรือชาวบ้านเรียกว่า “วัดห้อยอ้อ” เป็นวัดที่มีพระธาตุแก้วภายในบรรจุพระบรมสารีริกธาตุของสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า สร้างขึ้นเมื่อประมาณปี พ.ศ. 1078 คราวที่พระนางจามเทวีเสด็จมาจากเมืองละโว้ไปยังเมืองหริภุญไชย ซึ่งวัดแห่งนี้ได้รับการบูรณะหลายครั้งจนกระทั่งกลุ่มชาวเชียงแสนที่ถูกกวาดต้อนมา เจ้าหลวงเมืองลำปางได้จัดให้คนกลุ่มนี้ให้มาอยู่บริเวณชุมชนบ้านห้วยอ้อแห่งนี้ตราบนานถึงปัจจุบัน พระพุทธรูปไม้ที่พบที่วัดพระธาตุศรีดอนคำ นี้ มีลักษณะรูปแบบพระพุทธรูปไม้เหมือนวัดสูงเม่น คือ กลุ่มพระพุทธรูปปางมารวิชัย โดยมีพระพุทธรูปไม้ที่สำคัญคือพระเจ้าพ่ร้าไต้ พระพุทธรูปองค์นี้ประดิษฐานอยู่ในพิพิธภัณฑน์วัดศรีดอนคำ ขนาดสูงพร้อมฐาน 146 เซนติเมตร หน้าตักกว้าง 33 เซนติเมตร ฐานสูง 35 เซนติเมตร ถือว่าเป็นพระพุทธรูปที่มีลักษณะแตกต่างจากกลุ่มพระพุทธรูปไม้ที่พบโดยทั่วไปในล้านนา คือ ลักษณะที่เป็นการสลักด้วยพ่ร้าไต้ ซึ่งพระพุทธรูปกลุ่มนี้จะมีอยู่ 5 องค์ แต่มีอยู่สามองค์ได้ถูกอันเชิญไปที่ไรรแม่ฟ้าหลวง วัดหลวงเมืองแพร่ และอยู่ในมือเอกชนอีกหนึ่งองค์ ไม่ทราบว่าเป็นอยู่ที่ไหน แต่ในปัจจุบันเหลืออยู่ในวัดพระธาตุศรีดอนคำ 2 องค์ จากที่ได้กล่าวมาข้างต้นสันนิษฐานได้ว่าในอดีตนั้น มีอยู่ 5 องค์ ซึ่งน่าจะเป็นกลุ่มของอดีตพุทธ หรือความเชื่อเรื่องพระเจ้า 5 พระองค์ องค์พระประธานในปัจจุบันก็น่าจะเป็นพระพุทธเจ้าโคตรม (ปัจจุบันพุทธเจ้า หรือเจ้าชายสิทธัตถะ)

พระพุทธรูปกลุ่มวัดพระธาตุศรีดอนคำนี้ จัดได้ว่าเป็นพระพุทธรูปที่มีลักษณะพิเศษที่มีการสลักค่อนข้างมีความประณีต โดยพระพุทธรูปองค์นี้น่าจะจัดเป็นพระพุทธรูปที่อยู่ในกลุ่มพระเจ้าลือ ที่ผสมผสานกับพระเจ้าที่เป็นไม้ลัวะ เนื่องจากพื้นที่ในเขตอำเภอลองนี้ ก่อนที่เชียงแสน จะเข้ามาอยู่ในยุคเจ้าเจ็ดตนที่เจ้าเมืองลำปางแบ่งชาวเชียงแสนมาอยู่บริเวณที่วัดศรีดอนคำ เคยเป็นพื้นที่ของลัวะที่ปัจจุบันอาศัยอยู่บ้านห้อยอ้อ พุทธลักษณะของพระพุทธรูปองค์นี้คือเป็นพระพุทธรูปปางมารวิชัย พระวรกายอวบอ้วน พระอังกว้าง ทำเส้นเส้นตรง บั้นพระองค์ค่อนข้างใหญ่ พระอุระนูนเป็นสันอย่างชัดเจนซึ่งเป็นลักษณะหนึ่งของกลุ่มพระเจ้าไม้ พระประธานของลัวะบ้านแสน เมืองเชียงตุง

พระศอวบอ้วน พระพักตร์เหลี่ยม พระโขงโค้งเป็นพระจันทร์ครึ่งเสี้ยวหนานูนขึ้นเป็นสัน เชื่อมกับพระนาสิกที่แบน ต่อด้วยพระโอษฐ์ที่ใหญ่ริมฝีปากนูนหยาบคล้ายปีกกา ต่อด้วยพระหนุที่เป็นต่อกลม ซึ่งเป็นลักษณะเด่นของกลุ่มพระเจ้าไม้ลัวะ พระกรรมฐานมีขนาดใหญ่

ในลักษณะแผ่ออกด้านข้างหุคัลลายรูปตัวซีแบบพระเจ้าไทลื้อ พระเกศาจะต่อกับอุษณิษะเป็นรูปสี่เหลี่ยมคางหมู เกศาจะขมวดเป็นก้นหอยซึ่งสลักคนละชิ้นกับตัวองค์พระพุทธรูป พระเศวตก้นหอยทำเดือยเสียบเข้าไปบริเวณพระเศียรเทคนิคนี้พบองค์เดียวในล้านนา พระรัศมีเป็นเปลวตั้งขึ้นสูง ล้อมรอบบริศมีด้านล่างจะประดับตกแต่งด้วยก้นหอยโดยรอบซึ่งน่าจะเป็นลายมงคลคือ ลายหมากรุกขะหนัด (ลายตาสับปะรด) ซึ่งเป็นลายมงคลที่แสดงถึงความเฉลียวฉลาด ภาพรวมที่ได้กล่าวมาข้างต้นสันนิษฐานได้ว่า พระเจ้าองค์นี้ อาจสร้างขึ้นมาด้วยกลุ่มที่เป็นชาวลัวะก็เป็นได้ เนื่องจากลักษณะหน้าตาเป็นแบบพื้นเมือง ถ้ามองภาพรวมแล้วเราอาจจะนึกถึงการสร้างพระเจ้าในแต่ละกลุ่มชาติพันธุ์แต่ละพื้นที่จะไม่เหมือนกัน ซึ่งกลุ่มต่าง ๆ จะสร้างพระเจ้าในอุดมคติของตัวเองคือถ้าเป็นลัวะ ลักษณะหน้าตาก็จะเหมือนกลุ่มชาติพันธุ์นั้นก็จะเป็นได้

ภาพที่ 1 พระพุทธรูปที่ประดิษฐานในพิพิธภัณฑวัดศรีดอนคำ อำเภอลอง จังหวัดแพร่

พระเจ้าพริ้งไต้

ในพุทธศตวรรษที่ 10 อาณาจักรละโว้มีศูนย์กลางอยู่ที่เมืองลพบุรี และมีอำนาจเหนือดินแดนล้านนา ในตำนานพระธาตุห้วยอ้อ (วัดศรีดอนคำ) ระบุว่า เป็นวัดที่พระนางจามเทวี พระราชธิดาจากษัตริย์ผู้ครองเมืองละโว้ เป็นผู้สร้างซึ่งในขณะเสด็จ ขึ้นไปครองเมืองหริภุญชัย (ลำพูน) ได้อัญเชิญพระสารีริกธาตุพระอุระ (กระดูกอก) ของพระพุทธเจ้ามาด้วยแต่เดินทางผิด กระแสน้ำปิงเข้ามาในลำน้ำยมและเข้ามา ในร่องน้ำสาขาจนพบที่ดอนอยู่ที่ริมตลิ่งร่องอ้อ และเห็นร่องน้ำแคบจึง “ลอง” ขึ้นไปดู จึงเป็นชื่อของ “เมืองลอง” หรือ “อำเภอลอง” จนถึงปัจจุบันนี้ เมื่อดอนคำ ริมร่องอ้อมิภูมิประเทศเป็นที่ถูกใจจึงนำพระสารีริกธาตุพระอุระ (กระดูกอก) ดังกล่าว บรรจุไว้ในที่ดอน (ดอนคำ) และปลูกต้นมะม่วงไว้เป็นที่สังเกต จนกระทั่ง

ราว พ.ศ. 2469 พระมหาเถระเจ้าเมืองแพร่ได้ขออนุญาตสร้างพระธาตุดอนคำฟงอ้อ ต่อมาพระยานครเจ้าเมืองลำปาง (ขณะนั้นเมืองลงขันอยู่กับการปกครองของนคร ลำปาง) และกำหนดเขตแดนของวัดขึ้นในปีนั้นคือ “ใต้ 100 วา เหนือ 100 วา ตะวันออกติดขอบหนองเปลือย ด้านตะวันตกติดขอบร่องอ้อ ให้เป็นสถานบูชาไว้ กับพระธาตุ และให้ครัวเรือนอีก 4 ครัวเรือนไว้ช่วยแผ้วถางกับพระธาตุ” (บุญชู ชุ่มเชื้อ, 2495, น. 56) ต่อมาพระยานครลำปางและพระยานครแพร่ ได้ร่วมกันสร้างพระธาตุ ใน พ.ศ. 2496 บางคนจะเห็นพระธาตุแสดงอิทธิฤทธิ์ ให้เห็นเป็นลำแสงพุ่งออกมาจากบริเวณพระธาตุเรื่องเดียวกัน

พระเจ้าฟ้างุ้ม เป็นพระพุทธรูปที่สร้างขึ้นเมื่อปี พุทธศักราช 2236 มีอายุประมาณ 327 ปี โดย (สร้างขึ้นมา 40 ปี ภายหลังจากการสร้างพระธาตุวัดศรีดอนคำ โดยพระเจ้าฟ้างุ้มสร้างมาพร้อมกับวิหารและอุโบสถที่ได้ชื่อว่า “พระเจ้าฟ้างุ้ม” นั้น เพราะช่างได้ใช้ฟ้างุ้มเป็นอุปกรณ์ในการแกะองค์พระซึ่งเป็นศิลปะที่เกิดจากภูมิปัญญาชาวบ้าน ผู้สร้างต้องใช้ความพยายามอย่างยิ่งในการแกะสลักให้ออกมาสวยงามและสร้างให้เสร็จภายใน 1 วัน โดยเริ่มแกะตั้งแต่ตะวันขึ้นและเสร็จในตอนตะวันตกดินพอดี จึงมีชื่อเรียกกันอีกชื่อหนึ่งว่า “พระเจ้าทันใจ” และมีความเชื่อว่าหากได้กราบไหว้พระเจ้าฟ้างุ้ม จะทำให้ประสบความสำเร็จดังปรารถนาในเวลาอันรวดเร็ว ในพิพิธภัณฑ์มีพระเจ้าฟ้างุ้มทั้งหมด 5 องค์ องค์ใหญ่ 1 องค์ องค์เล็ก 4 องค์ ปัจจุบันเหลือประดิษฐานที่วัดศรีดอนคำเพียง 3 องค์ (องค์ใหญ่ 1 องค์เล็ก 2) ส่วนอีกสององค์นั้น ได้นำทูลเกล้าถวายสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 10 ปัจจุบันประดิษฐานอยู่ที่ไร่แม่ฟ้าหลวง จังหวัดเชียงราย และอีกหนึ่งองค์ถูกโจรกรรมไป ลักษณะเฉพาะที่จัดเป็นอัตลักษณ์ของพระเจ้าฟ้างุ้ม (พระเจ้าฟ้างุ้ม : คติ-สัญลักษณ์ สถาปัตยกรรม, 2564)

พระเกศพุ่มสูงใหญ่ สัญลักษณ์แห่ง โลกุตตระ ผู้มีธรรมอันอยู่พ้นโลก

พระเกศา (ผม) เป็นหนามแหลมที่แสดงถึงความเจ็บแสบแห่งปัญญา

พระกรรณ (หู) ที่กว้างใหญ่ สัญลักษณ์ความเป็น ผู้รู้มาก ฟังมาก เรียกว่า สัพพัญญู

พระพักตร์ เป็นใบหน้าที่ยิ้มอย่างสงบแสดงถึงเมตตาธรรม

ปัจจุบันกรมศิลปากรได้ขึ้นทะเบียนพระเจ้าฟ้างุ้มองค์ไว้แล้ว (ราชกิจจานุเบกษา ฉบับพิเศษ เล่มที่ 103 , 2529) นอกจากนี้ ภายในพิพิธภัณฑ์พระเจ้าฟ้างุ้มยังมีพระพุทธรูปองค์เล็กที่เรียกเป็นภาษาพื้นเมืองว่า “พระเจ้าไม้ปั้นต้น” หรือพระเจ้าไม้พันองค์นั่นเอง ซึ่งพระพุทธรูปแกะจากไม้จำนวนกว่า 1,000 องค์นี้ การศึกษาประวัติของการสร้างพระเจ้าฟ้างุ้มนั้น จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องศึกษาประวัติวัดศรีดอนคำไปด้วย เพราะหลักฐานทางประวัติศาสตร์ไม่ได้ระบุถึงกระบวนการสร้างพระเจ้าฟ้างุ้มอย่างชัดเจน จึงจำเป็นที่จะต้องศึกษาจากประวัติวัดศรีดอนคำ ที่พระเจ้าฟ้างุ้มประดิษฐานอยู่เป็นสำคัญ ดังที่ปรากฏในประวัติของวัดศรีดอนคำ และแหล่งข้อมูลอื่น ๆ เกี่ยวกับพระเจ้าฟ้างุ้ม ดังนี้ (อัคเดช กมลรัตน์นนท์, 2558, น. 11-12)

ภาพที่ 2 พระเจ้าพร้าโต้ที่ประดิษฐานที่พิพิธภัณฑวัดพระธาตุศรีดอนคำ อำเภอลอง จังหวัดแพร่

ภาพที่ 3 ลักษณะของมิดอโต้ (พร้าโต้) ที่ใช้แกะสลักพระพุทธรูป

อัตลักษณ์ของพระเจ้าพร้าโต้

1. ชื่อพระเจ้าพร้าโต้ การกำหนดชื่อที่สอดคล้องกับเครื่องมือแกะสลักที่มีขนาดแตกต่างกันคือใหญ่ กลาง เล็ก ที่นิยมใช้หากใช้แกะพระพุทธรูปคือ พร้าโต้ ขวาน (มุย) และสิ่ว

การสร้างพระพุทธรูปไม้ที่มีขนาดใหญ่และมองดูแบบผิวเผินเหมือนว่ายังไม่สำเร็จ คล้าย ๆ กับผ่านเครื่องมือชนิดหยาบคือถากด้วยไม้เป็นรูปทรง ทำให้มีการกำหนดเรียกชื่อ พระพุทธรูปว่าพระเจ้าพม่าไต้ แต่เมื่อพิจารณาแล้วมีความละเอียดสอดแทรกอยู่ในองค์พระ อย่างน่าอัศจรรย์

2. ลักษณะเฉพาะ พระเจ้าพม่าไต้ เป็นเอกลักษณ์ฝีมือของช่างพื้นบ้านที่สร้างออกมา มีลักษณะเฉพาะยากแก่การลอกเลียนแบบ เพราะมีลวดลายสลักซับซ้อนอยู่ในองค์พระ ตั้งแต่ ส่วนโมลี เป็นเปลวสลักเส้นมีขนาดซ้อนกันหลายชั้นลดหลั่นกันไป มีลักษณะใหญ่ ยาว สี่เหลี่ยม ปลายเรียวแหลม นับเป็นลักษณะพิเศษเฉพาะของท้องถิ่น

3. ไม้ที่นำมาสร้าง องค์พระเจ้าพม่าไต้เป็นไม้เนื้อแข็งทนทานต่อดินฟ้าอากาศ ประเภท ไม้ที่นิยมนำมาสร้างต้องมีชื่อที่เป็นสิริมงคล เช่น ไม้สัก มงคลนามด้านศักดิ์สิทธิ์ ศักดิ์ศรีแก่ ผู้สร้าง ไม้มะค่า นามมงคลเป็นของควรรค่าแก่การบูชา มีคุณค่า ไม้พุง นามมงคลด้านการพุง การอุปถัมภ์ค้าชู ไม้ขนุน นามมงคลด้านการเกื้อหนุน ไม้บุนนาค มงคลด้านความอุดมสมบูรณ์ เป็นต้น

4. ทักษะการออกแบบ มีการกำหนดสัดส่วนที่สังเกตได้อย่างชัดเจนคือ ส่วนฐาน พระเป็นฐานเขียงมีบัวค้ำบัวหางตรงกลางเป็นเส้นกระดูกงู ส่วนองค์พระเป็นปางชนะมาร หรือ ปางมารวิชัย แขน ออก ลำตัว แข้ง จะเป็นเหลี่ยมมน คล้ายกับพระที่ขึ้นทรงใหม่ ยังไม่ได้เกลา ให้กลม เส้นลายจีวรเป็นแบบยกขอบสังเกตเห็นได้ชัดและมีนิ้วพระบาท นิ้วพระหัตถ์ที่ใหญ่โตน่า เกรงขาม ส่วนเศียรเป็นทรงสูงใหญ่เกศแหลมพระนาสิกพระนลาฏ พระขนง พระโอษฐ์ พระกัณณมิชอบเส้นใหญ่เป็นพิเศษ เป็นการสะท้อนทักษะฝีมือของช่างในสมัยอดีต

5. ถ่ายทอดภูมิปัญญา การสร้างพระเจ้าพม่าไต้ซึ่งมีลักษณะเฉพาะมีจำนวนไม่มาก ภูมิปัญญาช่างคล้ายเป็นผลงานฝีมือของช่างคนเดียวกัน เพราะการสร้างพระพุทธรูปไม้นั้น มีลักษณะไม่ตายตัว ซึ่งขึ้นอยู่กับฝีมือของช่างแต่ละคน จึงทำให้พระเจ้าพม่าไต้ หรือพระเจ้าพม่าไต้ มีความพิเศษและลักษณะสังเกตได้ง่าย ควรแก่การสืบทอดรักษาไว้เป็นภูมิปัญญาช่าง พื้นบ้านเมืองลอง

คุณค่าและคตินิยมที่ปรากฏในพระเจ้าพม่าไต้

1. คุณค่าด้านพุทธศิลป์

พระเจ้าพม่าไต้ เป็นพระพุทธรูปแกะสลักปางมารวิชัย เป็นพุทธศิลปะแบบล้านนา สร้างโดยการใช้มีดพม่า หรือ มีดไต้ ซึ่งสร้างเสร็จภายใน 1 วัน ก่อนพระอาทิตย์ตกดินและนิยม เรียกอีกชื่อหนึ่งว่า “พระเจ้าทันใจ” เป็นพุทธศิลป์กรรมที่สะท้อนให้เห็นถึงฝีมือช่างพื้นบ้าน ในสมัยอดีตที่ใช้มีดไต้หรือพม่าไต้เพียงอย่างเดียวในการสร้างพระเจ้าพม่าไต้ขึ้นมา ถึงแม้

จะไม่ได้มีความประณีตเหมือนสกุลช่างในสมัยปัจจุบัน แต่คุณค่าด้านพุทธศิลป์นั้นก็ไม่สามารถประเมินค่าได้ เพราะเป็นผลงานที่สร้างขึ้นมาจากความศรัทธาและความวิริยะอย่างยิ่งในการใช้มีดเพียงด้ามเดียว แม้ว่าในแง่ของการสร้างพระพุทธรูปนั้นจะไม่ได้สัดส่วนตามมหาปุริสลักษณะ ทั้ง 32 ประการ แต่ก็แฝงด้วยพลังแห่งศรัทธาต่อผู้พบเห็น พระเจ้าพระเจ้าไต้จึงเป็นพระพุทธรูปปางมารวิชัยที่มีความเป็นอัตลักษณ์ด้านพุทธศิลป์ คือสร้างจากฝีมือของช่างพื้นบ้านที่ได้รับการถ่ายทอดภูมิปัญญาการแกะสลักพระจากบรรพบุรุษ จนในปัจจุบันพระเจ้าพริ้วไต้มีอายุมากถึง 327 ปี นับตั้งแต่ปีที่สร้าง จนได้รับการประกาศให้ขึ้นทะเบียนเป็นโบราณวัตถุจากกรมศิลปากร

2. คุณค่าด้านจริยศาสตร์

พระพุทธรูปถือเป็นสัญลักษณ์แทนคุณขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า คือ พระปัญญาธิคุณ พระบริสุทธิคุณ และพระมหากรุณาธิคุณ การสร้างพระพุทธรูปขึ้นมาจุดมุ่งหมายที่สำคัญประการหนึ่งก็คือการน้อมนำเอาพระพุทธรูปนั้นมาพิจารณาหรือที่เรียกว่า พุทธานุสสติ เป็นมรรควิธีที่จะช่วยทำให้บรรลุถึงเป้าหมายในระดับโลกุตระได้ ในขณะที่ในด้านวิถีชีวิตปัจจุบันของประชาชนหรือในระดับโลกียะนั้น พระพุทธรูปไม่ว่าจะเป็นพระพุทธรูปแบบไหนก็ตาม เป้าหมายในระดับปุถุชนก็คือการเป็นสัญลักษณ์แห่งการทำความดี ละเว้นความชั่ว รวมถึงเป็นสัญลักษณ์ที่คอยเตือนใจให้เกิดความละอายและเกรงกลัวต่อบาปสะท้อนให้เห็นถึงหลักการในการดำเนินชีวิตที่จะต้องอยู่ในกรอบของศีลธรรมอันดีงาม ไม่สร้างความเดือดร้อนให้แก่ตนเองและสังคม พระเจ้าพริ้วไต้จึงเป็นเสมือนสัญลักษณ์ที่จะช่วยเตือนสติแก่ผู้ที่เลื่อมใสศรัทธาได้ตระหนักถึงการดำเนินชีวิตที่จะต้องอยู่บนพื้นฐานของการมีสติสัมปชัญญะอยู่ตลอดเวลา

3. คุณค่าด้านสุนทรียะ

พระเจ้าพริ้วไต้เป็นพระพุทธรูปที่มีลักษณะเฉพาะที่สำคัญในแง่ของสุนทรียะที่เกี่ยวข้องถึงหลักการทางสุนทรียศาสตร์ อันเป็นศาสตร์แห่งความงามในทางปรัชญา แม้ว่า พระเจ้าพริ้วไต้ ถึงแม้จะไม่มีสภาพเหมือนช่างหลวงในปัจจุบัน ด้วยข้อจำกัดด้านวัสดุอุปกรณ์ในการจัดสร้าง รวมถึงระยะเวลาที่จะต้องทำให้เสร็จภายใน 1 วัน แต่ก็แฝงด้วยปรัชญาทางพระพุทธศาสนาและปรัชญาศิลปะ จนก่อให้เกิดความงามที่มีคุณค่าทางสุนทรียภาพอย่างมาก ด้วยพุทธลักษณะของพระเจ้าพริ้วไต้ที่มี พระพักตร์ เป็นใบหน้าที่ยิ้มอย่างสงบแสดงถึงเมตตาธรรม ย่อมทำให้ผู้ที่พบเห็นเกิดความอิมใจ สงบ และรู้สึกเป็นกันเองดูผ่อนคลายไม่ตึงเครียด ถือเป็นความงามที่ผู้พบเห็นสามารถสัมผัสได้ด้วยตัวเอง ดังนั้น พระเจ้าพริ้วไต้จึงเป็นพระพุทธรูปไม้ที่มีความงามตามธรรมชาติและตามแบบศิลปะแบบท้องถิ่นที่สะท้อนถึง

วิถีชีวิตและภูมิปัญญาอันเป็นเอกลักษณ์เฉพาะที่แฝงไว้ซึ่งหลักศรัทธาในพระพุทธศาสนา เป็นความงามบริสุทธิ์และแสดงถึงวิถีชีวิตที่สุขสงบ ตามหลักพระพุทธศาสนานั่นเอง

คตินิยมที่ปรากฏในพระเจ้าฟ้าง้าว

1. คุณของพระพุทธเจ้า 3

พระเจ้าฟ้าง้าว เป็นพระพุทธรูปที่เป็นเสมือนตัวแทนของคุณขององค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้า ที่ประกอบไปด้วยคุณ 3 คือ 1) พระปัญญาธิคุณ คือ พระพุทธองค์ทรงมีพระปัญญารอบรู้ถึงความจริงแห่งสิ่งทั้งหลายทั้งปวง ความเป็นจริงของสิ่งเหล่านั้นว่าเป็นอย่างไร ก็ทรงทราบชัดถึงความจริงเหล่านั้น และนำความจริงเหล่านั้นมาเปิดเผยชี้แจงแสดงแก่โลก ตามพื้นเพแห่งอภัยชัยของบุคคลเหล่านั้น 2) พระบริสุทธิคุณ คือ พระพุทธองค์ทรงมีพระทัยบริสุทธิ์สะอาดหมดจด จากอาสวะกิเลสเครื่องเศร้าหมองทั้งหลาย ไม่มีความขุ่นมัวเศร้าหมองภายในพระทัยทรงดำรงอยู่อย่างคงที่ ไม่แปรผัน ท่ามกลางอารมณ์ที่กระทบกระทั่งจากภายนอก ไม่ว่าจะดีหรือร้ายแต่พระทัยของพระเจ้าฟ้าง้าวก็บริสุทธิ์อยู่มั่นคงอยู่อย่างนั้นไม่แปรผัน และ 3) พระมหากรุณาธิคุณ คือ ทรงกอบปรีย์ด้วยความกรุณาต่อสรรพสัตว์ทั้งหลาย ไม่ทรงเลือกชาติชั้นวรรณะแต่ประการใด แม้แต่ในศิลาของพระองค์ก็ทรงบัญญัติให้คนงัดวันไม่ทำสิ่งมีชีวิตให้ตกลงไป และทรงแนะนำให้แผ่เมตตาจิตต่อสรรพสัตว์ทั้งหลาย เพื่อให้อยู่ร่วมกันได้อย่างปกติสุข อันเป็นเป้าหมายของการดำรงชีวิตของสรรพสัตว์ทั้งหลาย (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต, 2557, น. 269)

2. พุทธานุสสติ

พุทธลักษณะของพระเจ้าฟ้าง้าว นอกเหนือเป็นการสรรเสริญถึงคุณขององค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้าแล้วนั้น ยังเป็นสิ่งที่สะท้อนให้เห็นถึงพุทธวิธในการเข้าถึงจุดหมายสูงสุดของพระพุทธศาสนาอีกวิธีหนึ่งนั่นคือ เป็นเครื่องพิจารณาหรือพุทธานุสสติสำหรับชาวพุทธ และเป็นเครื่องเตือนใจให้ผู้ทีพบเห็นได้ระลึกถึงองค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้า หรือการระลึกถึงพระพุทธเจ้าเป็นอารมณ์ จัดเป็น 1 ในอนุสสติ 10 หรือหลักการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน คตินิยมเรื่องพุทธานุสสติที่ปรากฏในองค์พระเจ้าฟ้าง้าวได้นั้น เมื่อชาวพุทธปฏิบัติตามแล้วนั้น จะเป็นเครื่องช่วยขัดเกลากิเลสให้ลดน้อยลง รวมถึงเป็นการสร้างความตระหนักให้ตั้งอยู่ในความดี ละเว้นความชั่ว และชำระจิตใจให้บริสุทธิ์ อันเป็นแก่นของพระพุทธศาสนานั่นเอง

3. อินทรีย์สังวร

พระเจ้าฟ้าง้าว เป็นพระพุทธรูปปางมารวิชัย ที่มีพุทธลักษณะนั่งขัดสมาธิทอดพระเนตรไปเบื้องหน้าอย่างสำรวม และอยู่ในลักษณะที่สำรวมอินทรีย์สังวร สะท้อนให้เห็น

ถึงความเป็นผู้สงบจากสิ่งต่าง ๆ ที่เข้ามาช่วยอายุย่นอายุตนะให้เกิดความอยากได้ อยากมี และอยากเป็น ด้วยพุทธลักษณะที่บ่งบอกถึงความสำรวมระวางในอินทรีย์สังวร คือ สำรวมตา หู จมูก ลิ้น กาย และใจ พระเจ้าพร้าโต้จึงเป็นพระพุทธรูปปางมารวิชัยที่มีพุทธลักษณะน่าศรัทธาแก่ผู้พบเห็น กอปรกับพระพักตร์ของพระเจ้าพร้าโต้ เป็นใบหน้าที่ยิ้มอย่างสงบแสดงถึงเมตตาธรรมที่มีต่อสรรพสัตว์และผู้พบเห็น ทำให้ในปัจจุบันพระเจ้าพร้าโต้กลายเป็นพุทธศิลปกรรมที่ทรงคุณค่าอย่างยิ่งต่อประชาชนในพื้นที่และต่างพื้นที่ เมื่อเดินทางมายังอำเภอคลอง จังหวัดแพร่ ก็มักจะมาราบพระเจ้าพร้าโต้ที่ประดิษฐานในพิพิธภัณฑวัดศรีดอนคำอยู่เสมอ

4. ความไม่ประมาท

พระเจ้าพร้าโต้ถือเป็นพระพุทธรูปที่เป็นเครื่องสะท้อนให้เห็นถึงความไม่ประมาทเริ่มจากในกระบวนการสร้าง ที่ใช้เพียงมีดอีโต้ หรือพร้าโต้ เพียงด้ามเดียวในการถากหรือขึ้นรูป ซึ่งจะต้องใช้ความระมัดระวังเป็นอย่างสูง รวมถึงช่างที่จัดสร้างนั้นจะต้องทักษะ และการออกแบบให้ได้สัดส่วนตามพุทธลักษณะที่เป็นสากล อีกทั้ง พระเจ้าพร้าโต้ยังเป็นพระพุทธรูปที่เป็นเครื่องเตือนใจให้ผู้เข้ามาสักการะได้ตั้งมั่นในความไม่ประมาทในการดำเนินชีวิต โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การไม่ประมาทในการทำบุญหรือหมั่นสั่งสมบุญ อันเป็นหนทางแห่งการปฏิบัติในหลักบุญกิริยาวัตถุ 10 ซึ่งถือเป็นหลักการปฏิบัติของพุทธบริษัทและเป็นมรรควิธีที่จะช่วยส่งเสริมให้เข้าถึงเป้าหมายสูงสุดของพระพุทธศาสนาต่อไป

บทสรุป

พระเจ้าพร้าโต้ เป็นพระพุทธรูปปางมารวิชัย ชนิดไม้ แกะสลักจากไม้ทั้งต้น (ไม่ทราบแน่ชัดว่าเป็นไม้สักทอง หรือไม้แก่นจันทน์) เครื่องมือที่ใช้ในการแกะสลัก คือใช้พร้าโต้เป็นหลัก โดยช่างฝีมือในท้องถิ่นภูมิปัญญาชาวบ้าน สร้างขึ้นเป็น พระพุทธรูปชุดแรกประจำวัด เพื่อไว้สักการบูชาตามความเชื่อความศรัทธา ของชาวบ้าน มีอายุประมาณ 321 ปี สร้างเมื่อ พ.ศ. 2236 นับถึง พ.ศ. 2557) โดยมีพระมหาเถรสุทฺธนะ เป็นประธานในการสร้าง และหมื่นชินธาตุนเป็นผู้อุปถัมภ์การจัดสร้างฝ่ายฆราวาส กรมศิลปากรได้ประกาศเรื่องขึ้นทะเบียนศิลปะโบราณวัตถุ ลงวันที่ 26 สิงหาคม พ.ศ. 2528 ราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 13 ตอนที่ 76 วันที่ 12 พฤษภาคม 2559 หน้า 1, 12 - 13 พระเจ้าพร้าโต้ถือเป็นพุทธศิลปกรรมที่มีคุณค่าและคติธรรมต่อประชาชนอำเภอคลอง จังหวัดแพร่ และพุทธศาสนิกชนทั่วไปอย่างประเมินค่าไม่ได้ และเป็นมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของวัดศรีดอนคำที่สะท้อนให้เห็นถึงเรื่องราวประวัติศาสตร์การสร้างวัดและมีมือช่างดั้งเดิมในอดีตที่มีความสามารถในการสร้างพระพุทธรูป โดยการใช้มีดอีโต้ หรือพร้าโต้ เพียงด้ามเดียวในการสร้าง ปัจจุบันประดิษฐานอยู่ในพิพิธภัณฑ

วัดศรีดอนคำ ซึ่งพระเจ้าฟ้าโด้ได้ถูกจัดให้เป็นพระประธานในพิพิธภัณฑสถาน และยังมีพระพุทธรูปไม้แกะสลักอีกมากมายที่จัดแสดงไว้ โดยทางวัดได้มีการเปิดให้พุทธศาสนิกชนได้เข้าไปสักการะ และเรียนรู้เกี่ยวกับงานพุทธศิลป์ด้านพระพุทธรูปไม้แกะสลักอีกด้วย

เอกสารอ้างอิง

- กรมการศาสนา. (2525). ประวัติพระพุทธรูปปางต่าง ๆ. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์การศาสนา.
- สุรสวัสดิ์ ศุขสวัสดิ์. (2558). พระพุทธรูปล้านนา กับคติพระพุทธรูปศาสนamahayan แบบต้นตระ
นิกายวัชรยาน. เชียงใหม่ : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ศูนย์บริหารงานวิจัย
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต). (2557). พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์
พิมพ์ครั้งที่ 22. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระมหาปพน กตสาโร. (2560). พระพุทธรูปไม้ : คุณค่าและคติธรรมที่มีต่อวิถีชีวิตคนอีสาน
(รายงานการวิจัย). ขอนแก่น : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาเขตขอนแก่น.
- สถาบันวิจัยกฎหมาย. มูลนิธิ. (2552). รายงานฉบับสมบูรณ์ โครงการศึกษาวิจัยและจัดทำ
กฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองมรดกทางวัฒนธรรม. กรุงเทพฯ : สำนักงาน
คณะ กรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ.
- พระมหาสิทธิชัย ชยสิทธิ และคณะ. (2563). การอนุรักษ์ภูมิปัญญาการสร้างพระพุทธรูปไม้
แกะสลักล้านนาในสังคมร่วมสมัย (รายงานการวิจัย). แพร่ : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่.
- เสถียร โพธิ์นันทะ. (2544). ประวัติศาสตร์พระพุทธรูปศาสนา. กรุงเทพฯ บริษัทสร้างสรรค์บุ๊คส์
จำกัด.
- ข่าวสด. (2562). พระเจ้าฟ้าโด้ : คติ สัญลักษณ์ สถาปัตยกรรม. (2564). เรียกใช้เมื่อ
13 กรกฎาคม 2564 จาก [https://www.khaosod.co.th/newspaper-column/
amulets/news_2807274](https://www.khaosod.co.th/newspaper-column/amulets/news_2807274).

